

HEMBYGDS-NYTT

VÄLLINGBY HEMBYGDSGILLE

Nr 1   Årgång 25   Mars 2008

Mjölaren fyller 80 år
Flytten till Kvarnviken
Familjen Ljunglöf
Soluret i Vällingby
Rensning av turbinutloppet
Kallelse till ÅRSMÖTE 27/3 2008

Ordföranden har ordet

Under 2007 har Kvarnviken bytt ägare, från Fastighetskontoret till Stadsholmen, som är ett fastighetsbolag som ägs av Stockholms Stad. Stadsholmen har tagit över förvaltningen av många av Stockholms Stads kulturhus. Vi har ännu inte märkt någon större skillnad för vår del. Vårt hyresavtal på kvarnen ska inte påverkas av ägarbytet. Stadsholmen har redan hjälpt oss med rensning av turbinutloppet och har lovat hjälpa till med målning av fönsterkarmar och dörrar på magasinet under nästa år, så det verkar lovade.

Under 2007 har vi renoverat kvarnkammaren. Rummet är nu färdigt men kafédelen återstår att göra i ordning. Några sönderslagna fönster på magasinet har reparerats. Buskar och gräs har vi som vanligt hållit efter. Vi söker som vanligt pengar till olika projekt, framför allt till toaletter. Vi hoppas naturligtvis att vi under 2008 ska kunna få våra efterlängtnade toaletter.

Björn Mellström

Hembygdsnytt är drygt två månader försenad pga. tidsbrist. Vi hoppas att ni ändå har nöje med skriften och ser er gärna som medlemmar även 2008.

Vällingby Hembygdsgille

Ordförande: Björn Mellström

Kassör: Bertil Melin

Sekreterare: Stefan Lagraeus

Ledamöter: Leif Kalén
Sven Mellström
Stig Eriksson

Suppleanter: Marguerite Strindsjö
Alf Fredriksson
Sten Sörstadius

Postadress:
Vällingby Hembygdsgille
c/o Bertil Melin
Barnängsgatan 36
116 41 Stockholm

08-642 64 28	Bertil Melin
08-89 38 34	Leif Kalén
08-739 12 23	Stefan Lagraeus
08-89 90 18	Björn Mellström

Hemsida: www.vhg.info

Medlemsavgiften för 2008 är 100 kr och sätts med fördel in på föreningens PlusGiro: 487 18 35-7

Sven Mellström 80 år

Av Stefan Lagraeus

Föreningens ålderman tillika en av grundarna fyllde mot slutet av 2007 80 år. I Hembygdsnytt kommer vi att uppmärksamma Sven genom att publicera några av de berättelser som nedtecknats under året av Björn Mellström. Berättelserna har bäring på kvarnverksamheten i Kvarnviken där Sven både bott och arbetat under många år. Även annat som har anknytning till trakten och dess människor ingår i dessa berättelser. I detta nummer får vi veta hur Sven kom till kvarnen samt hågkomster om familjen Ljunglöf.

Sven på Kvarndagen i september 2007

Flytten till Kvarnviken

Av Sven och Björn Mellström

När jag i min barndom bodde i Sundbyberg, Lilla Alby, så var jag på somrarna nere hos mina kusiner i Sörmland vid Tuve Kvarn. Jag var väl sommarbarn där flera somrar hos min faster Amanda och min kusin Oskar, som var mjölnare i Tuve Kvarn. De hade även ett litet jordbruk med några kor och lämnade mjölk till mjölkcentralen. Jag tyckte att Oskars liv där vid kvarnen var smått fantastiskt. För det första så var det så vacker bygd där, det var otroligt vackert i den dalgången där Tuve Kvarn ligger. Kvarnen hade två vattenhjul och en såg med ett vattenhjul också, där man sågade timmer. Kvarnen var väldigt gammal, kanske från 1600-1700-talet. Det var en så kallad tullkvarn där man tog betalt genom att tulla lite av bondens säd. Det fanns vissa mått för det och så fanns det lådor som man tömde säden i som sedan maldes och såldes.

När jag blev äldre sedan så blev det krig och elände. Min kusin Oskar blev naturligtvis inkallad som alla andra. En sommar när jag var där nere så blev han inkallad, jag var väl då 14-15 år gammal och jag hade lärt mig lite om

kvarken. Jag kunde då mala gröpe som djurfoder, mest till grisar. Brödsäd vägade jag inte ge mig på, men Oskar hade en bror, Åke, som kom hem och malde brödsäden på kvällarna. Jag fiskade även kräftor i dammen och sålde i Nyköping. Det var en gammal farbror där som åkte in till Nyköping varje fredag eller lördag och sålde kräftorna som vi hade fiskat. Det var väldigt gott om kräftor i den där ån.

Det fanns även en liten kraftstation lite längre upp i ån, Lilltuve, som levererade ström till Veda Säteri, Tuve och några andra hus runt omkring. Den kraftstationen drevs med en vattenturbin och byggdes nog i slutet av 30-talet, så den var då ganska modern. Jag minns en höst när vi satt hemma på kvällen, mörkt och regnigt var det och lyset började fladdra. Jag förstod vad det var för fel, det var löv för gallret som satt vid turbinens vattenintag. Så jag fick gå ut med en fotogenlampa och en kratka och ta bort löven som hade stoppat upp vattnet, för hela Veda Säteri med ett 20-tal anställda hade ju ström från kraftstationen. Sedan kände min pappa mjölnare Hallgren i Kvarnviken. Mjölnare Hallgren hade cancer och var väldigt dålig så han funderade på att överlåta arrendet på Kvarnviken

på någon annan. Både jag och min pappa var väldigt intresserade men vi båda jobbade på Ernst Nilssons Bilfirma på motorrenoveringen på den tiden. Men jag slutade där och åkte ner till Tuve Kvarn och lärde mig lite mera. Sedan övertog vi arrendet på Kvarnvikens Kvarn den 14 mars 1945. Pappa hade jobbet kvar i staden och det var jag som malde. Vi hade nog räknat med att det skulle vara lite mer lönsamt med kvarken. Jag minns att vi hade problem med ekonomin, arrendet som skulle ut och skatter. Sen var det kristid med ransonering på mjöl och bröd och det maldes en hel del svart, utanför ransoneringen. Det blev ju lite extraförtjänst. Statarsystemet upphörde också på sommaren 1945 och då blev det betydligt mindre att mala eftersom de anställda på gårdarna då fick ut sin lön i pengar istället för i natura, med säd, mjölk och ved med mera som tidigare. Säden skulle ju malas och det var mycket folk på landet på den tiden, en gård som idag drivs av bonden och hans fru kunde det finnas 7-8 eller flera statarfamiljer på. Alla skulle ju ha mat så det var stora lass som kom när det var löning på gårdarna. Det fortsatte ett tag efter att lönesystemet gjordes om för det var ju lönsamt att åka till kvarken själv på grund av ranso-

neringen. Man kunde ju mala i princip hur mycket som helst. Man vågade mala lite mer, de här mallicenserna skickade man med bönderna när de åkte hem så de kunde komma igen ett par veckor senare och mala igen på samma licens.

Jag minns också en gång när kontrollanten kom cyklande. Bilar var ju ovanliga på den tiden, de som fanns gick på gengas men de var inte så många. I alla fall så kom kontrollanten och skulle kontrollera mallicenserna. Jag hade ett par statarlass på gång, från Riddersvik på en 1500 kilo säd som jag hade på valsstolen och ett lass mjöl som stod på utlastningen som vi sade i gamla spannmålstorken, på 1000 kilo som skulle ut till Malmvik. Men jag hade bara mallicens på det som skulle till Malmvik. Min pappa var hemma som tur var så han tog hand om den här kontrollanten. Jag stod där och undrade hur jag skulle bära mig åt men som tur var så kom Malmvik med sin lastbil och skulle hämta sitt statlass. Så jag sade åt chauffören att jag behåller mallicensen, den skickar jag sedan för jag har kontrollanten här och jag behöver licensen och det gick ju bra. När pappa och den här kontrollanten kom ner efter att ha druckit kaffe och kask hade de

nog också druckit så de var på bra humör, så stod jag där och malde Riddersviks säd. Kontrollanten frågade efter mallicensen så jag tog fram Malmviks licens och sade att det här är från Malmviks Gård och jag kan inte veta exakt hur många kilo det är på valsen nu. Det är nog bra svarade kontrollanten. Så den gången klarade vi oss tack vare att Malmvik kom så lägligt och hämtade. Vi lastade det lasset med en väldig fart så de hann åka innan kontrollanten kom ner igen.

Sedan minskade det med kvarnjobbet mer och mer, man malde bara till de närmaste gårdarna. Jag lärde känna en bondson från Järvafältet, Ellert Wallin. Hans föräldrar hade Stortensta Gård. Det hade varit mycket tragedier i den familjen, bland annat så hade hans mamma råkat stoppa armen i ett tröskverk så hon hade bara en arm. Hans pappa hade några år innan jag kom till Kvarnviken ramlat ner i en brunn och drunknat. Så Ellert var ensam bonde på gården och kom och malde i Kvarnviken. Vi var ungefär lika gamla så vi hade en del att prata om. Ellert berättade en gång att hans farfars farfar tror jag det var hade varit mjölnare i Kvarnviken, i den kvarn som fanns innan den nuvarande, vid mitten av 1800-talet.

Kvarnviken på 1940-talet

När han hade tillträtt i Kvarnviken så kom han från någon väderkvarn uppe vid Veckholm på andra sidan av Björkfjärden. När han flyttade så snickrade han ihop en kälke som han lastade bohaget på och drog kälken tillsammans med sin familj över isen till Kvarnviken. Troligen så flyttade de i början av mars, det var ganska vanligt på den tiden. Det fanns på den tiden krogar utmed farlederna till Stockholm där sjöfarare lade till för att sova, äta och dricka. Bland annat så fanns det en krog uppe vid Skeppsbackasundet på Dävensön och sedan var det en krog på Kalvudden i Hässelby. Där övernattade säkert den här familjen. Det var nog en fantastisk bedrift att våga sig ut på Björkfjärden med familjen på vårisarna. På den tiden, vintertid, så

var det lite dåligt med kommunikationerna. Man åkte häst och släde och på somrarna så gick båtarna. Men på vintern så gick inga båtar utan man färdades med häst och släde när man skulle till staden och sälja sina lantbruksprodukter.

Mjöltnare Wallin slutade sedan i Kvarnviken och blev mjöltnare i en liten kvarn vid Illerbäcken på Järnafältet. Så småningom så tog släkten över Tensta Gård. Jag har nu inte längre någon kontakt med Ellert. När man byggde bostäder på Järvafältet så rev man Stortenssta Gård. Ellert köpte ett hus i Spånga centrum där han bodde med sin fru. Han arbetade sedan åt Stockholms Elverk.

Min mjöltnarbana slutade 1950, kanske att jag malde någon påse 1951 men sedan var det slut.

Familjen Ljunglöf

Av Sven och Björn Mellström

Jag ska berätta lite om familjen Ljunglöf, som var ägare till Råcksta, Beckomberga och Blackeberg. Blackeberg var Knut Ljunglöfs sommarhus, det vi idag kallar Blackebergs slott. Det var tidigare en träbyggnad men ca 1870 byggde han det här nya huset och rev det gamla. Det fanns även ett väldigt fint stall med många fina hästar. Det fanns mycket tjänstefolk som skötte om parken, trädgården och hästarna. Troligen åkte väl Knut Ljunglöf i någon hästdiligens in till staden när han skulle jobba på sitt tobaksföretag.

Att jag känner till lite om familjen Ljunglöf beror på att min farmor som bodde hos oss här i Kvarnviken så länge hon levde, satt här i gungstolen och berättade gamla minnen ibland och jag har väl kommit ihåg en del. Bland annat så berättade hon att Knut Ljunglöf var väldigt sportig. Han gick varje dag, sägs det, till Råcksta Gård och inspekterade. Råcksta Gård var ju en mönstergård och fått utmärkelser för att den var så fin. Knut jagade också. Jag har hört rykten om att Knut runt 1872 skulle ha skjutit en varg här i Kvarnviken, nere på berget vid båtklubben. Vet inte om det stäm-

Knut Ljunglöf 1833-1920

mer men det har jag hört sägas. Knut Ljunglöf hade även ett båtintresse, han hade en lustjakt som han hade både skeppare och maskinist på som låg vid Blackeberg. Tror att han tidigare även hade en segelbåt som han seglade med.

Knut hade en son, Robert, som sedan tog över hela det Ljunglöfska huset. Jag har för mig att Knut dog 1920. Det var mycket folk anställt på Blackeberg, bland annat min farmors bror och min farmors syster och även min farmor vid något tillfälle som ung. På lördagarna på somrarna så

hade tjänstefolket som då var lediga, dans på bryggan vid Blackeberg. Vet inte om det är samma brygga som finns idag, den kanske är nyare. Vid bryggan lade båtar till som gick från Stockholm ut till Svartsjölandet, Enköping, Uppsala och över allt. Så det kom ut folk även från staden som dansade på bryggan vid Blackeberg. Då kunde man se de gamla Ljunglöf promenera i parken för de var ju för fina för att vara med på dansen. Den stackars sonen Robert gick några steg efter och verkade ha tråkigt.

På Råcksta Gård hade Ljunglöf en förvaltare som skötte gården som hette Rustan. Det minns jag att farmor berättade, det namnet har jag lagt på minnet. Det var nog ett gammalt militärt namn. På den tiden var det mycket folk på Råcksta, det var statarsystem på den tiden. Det var mycket jobb, bara med att mjölka till exempel, så det gick åt många mjölkpigor. Förvaltaren Rustan hade en mycket vacker dotter och Robert Ljunglöf, när han blev lite äldre, hade en liten romans med henne. Det var något som de gamla Ljunglöf inte visste om men tjänstefolket visste ju om det. En vacker dag så sprack den bubblan och Roberts föräldrar fick reda på att han hade sällskap med en flicka på Råcksta.

En mycket ung Robert Ljunglöf förevidad hos fotograf Florman på Regeringsgatan 28 A i slutet av 1880-talet

Då blev han omedelbart skickad till England på utbildning. Robert var i England ett tag och kom hem och var sjuk, han hade dragit på sig någon könssjukdom. Han gifte sig sedan med en engelsk lady som antagligen hade mycket pengar. Men de fick aldrig några barn, så det Ljunglöfska imperiet upphörde i och med Roberts bortgång 1950. Han var med i någon religiös sekt som inte trodde på läkarvetenskapen så han dog i en blindtarmsinflammation. Han hade då testamenterat bort

mycket av sin förmögenhet till välgörande ändamål. Robert var också en mycket framgångsrik affärsman och bland annat så startade han försäkringsbolaget Skandia.

Robert Ljunglöf sålde gårdarna Råcksta, Beckomberga, Vällingby, Blackeberg med mera till Stockholms Stad 1927 för en summa någonstans runt 3,5 miljoner. Det kanske inte låter så mycket idag men 1927 var det en otrolig summa. Roberts trotjänare som bodde i husen i Vällingby fick bo kvar till döddagar.

Soluret i Vällingby

Av Bertil Melin

Det stora soluret som finns i parken strax nordost om Vällingby Centrum för nog en rätt anonym tillvaro för närvarande, något vi bör ändra på!

Soluret, Betong 1956, har skapats av Sven Holmström & Ole Berg. Värdet uttryckt i 1983 års penningvärde är 949.000 kr. Bland Sven Holmströms offentliga arbeten kan nämnas skulptur och fontän i Norrköping, en fontän i Palma de Mallorca 1979. Han är representerad i bl.a. Moderna Museet, och i museet i

Norrköping, samt i Arkiv för Dekorativ Konst i Lund.

Ole Berg kom till Sverige 1949 från Oslo, där han fått sin utbildning. Soluret är ett konstverk som uppfördes på beställning av Svenska Bostäder. Det sägs vara ett av världens största solur. Det är kanske det mest magnifika konstverket i Vällingby.

Sakkunskap från Saltsjöbaden var närvarande för att se till att solurets ståndare placerades riktigt. Ändå visar inte soluret rätt tid. Det beror på att uret visar astronomisk tid, medan vi räknar med borgerlig tid, d.v.s. att vid astronomisk tid grundar sig mätning av tiden på jordens rotation, medan vid borgerlig tid är dygnet den grundläggande naturliga tidsenheten.

Rensning av turbinutloppet

Av Björn Mellström

På kvarndagen den 9 september i år så hade vi ganska gott om vatten i Kvarnsjön, så vi började med att köra kvarnen med vattenturbinen. Efter en kort stund började det stiga upp vatten i källaren. Det visade sig att utloppet från turbinen, alltså bäcken som rinner från kvarnen ut till Mälaren, hade vuxit igen så att vattnet från turbinen kunde inte rinna ut tillräckligt snabbt. Vi blev tvungna att stänga av turbinen och fortsätta kvarndagen med dieselmotorn.

Vi började sedan undersöka vem som ansvarade för bäcken. Det visade sig att vår hyresvärd, Stads-
holmen, tog på sig att rensa den första biten av bäcken eftersom den låg på deras mark. Det var också den biten som var mest akut att rensa. Det hade kunnat bli en översvämning i kvarnkällaren om det hade regnat kraftigt. Resten av bäcken får vi försöka rensa vid ett senare tillfälle. Det är troligen Bromma Stadsdelsnämnds ansvar. Tisdagen den 27/11 var Stadsholmens entreprenör här med gräv-maskin och grävde ur bäcken, så nu är det ett bra vattenflöde igen.

Foton tagna av Björn Mellström

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE

Medlemmar i VÄLLINGBY HEMBYGDSGILLE kallas till

Årsmöte torsdagen den 27 mars 2008 kl. 19.00

Västerorts kyrkan

Ångermannagatan 136 Vällingby

Förslag till dagordning

1. Mötet öppnas
2. Val av ordförande och sekreterare för mötet
3. Val av två justerare
4. Fråga om mötet är stadgeenligt utlyst
5. Verksamhetsberättelse för år 2007
6. Revisionsberättelse
7. Fråga om ansvarsfrihet
8. Valberedningens förslag på styrelsemedlemmar
9. Val av ordförande för kommande verksamhetsår
10. Val av styrelseledamöter och suppleanter
11. Val av revisor och revisorsuppleant
12. Val av tre valberedningsledamöter
13. Fastställande av årsavgift
14. Namnbyte på föreningen, styrelsens förslag
15. Nytt om kvarnen
16. Övriga frågor
17. Mötet avslutas